

Reformacije i revolucije

Uz temu

Godine 2017. Hrvatsko filozofsko društvo obilježilo je dvije obljetnice: 500. obljetnicu protestantske reformacije i 100. obljetnicu Oktobarske revolucije. Početkom protestantske reformacije simbolično se određuje 31. listopada 1517. godine kada je Martin Luther na vrata crkve u Wittenbergu objesio svojih 95 teza o oprostima grijeha. Događaji koji su uslijedili, predvođeni pozivom više društvenih i vjerskih pokreta na crkvenu reformu, doveli su do raskola Zapadne crkve, nastanka protestantizma te brojnih drugih političkih, ekonomskih i društvenih promjena. Oktobarska revolucija 1917. godine predstavlja drugu i posljednju fazu Ruske revolucije kao odgovora carskom politikom nezadovoljnih seljaka, radnika i vojnika. Njezine su neposredne posljedice bile ukidanje apsolutističke monarhije na čelu s carem Nikolom II., a posredne inauguracija sovjetskog režima i nastanak Sovjetskog Saveza kao vodeće svjetske sile.

Premda navedena povijesna zbivanja ne dijele ni mjesto ni trenutak, zajednička osobina protestantske reformacije i Oktobarske revolucije odnosi se na njihov neizmjeran politički, kulturni, ekonomski i intelektualni utjecaj na suvremenu sliku svijeta. Također, njihova je zajednička ontološka pretpostavka sadržana u društvenom *momentumu*, čiji su pokretači nezadovoljstvo i kritika postojećih okolnosti te nada (*naivna* ili *učena*) u mogućnost njihove promjene. Drugim riječima rečeno, u prirodi je reformacija i revolucija transgresija (za)danoga, pri čemu se reformacijske promjene najčešće određuju kao usmjerene k popravljaju, a revolucijske k rušenju postojećih društvenih struktura.

Ova je distinkcija ujedno opterećena brojnim normativnim određenjima. S jedne strane, npr. Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Karl Marx, Hannah Arendt, Rosa Luxemburg i Gajo Petrović – premda, dakako, iz bitno različitih teorijskih ishodišta – promoviraju vrijednost revolucija i njihovu neumitnost za ostvarenje boljeg društva i svijeta. S druge strane, teoretičari poput Edmunda Burkea, Karla Poppera i Francisa Fukuyame revolucijama odriču trajnu i pozitivnu ulogu u promjeni postojećega jer one, u svojim krajnjim konsekvencama, parafraziramo li čuvenu Büchnerovu rečenicu, *poput Saturna, jedu svoju djecu*. Pritom oni revolucijama najčešće suprotstavljaju reformacije kao mirne i postupne mijene (obnove, poboljšanja ili usavršavanja), koje ne riskiraju pad u bezvlade i kaos. Unatoč ovakvim analitičkim distinkcijama, granice između revolucija i reformacija propusne su, o čemu najbolje svjedoči upravo protestantska reformacija, a nerijetko su spoznatljive tek *post festum*.

Imajući u vidu navedeno, interdisciplinarni simpozij s međunarodnim sudjelovanjem »Reformacije i revolucije. Povodom 500. obljetnice protestantske reformacije i 100. obljetnice Oktobarske revolucije«, održan u Zagrebu 14.–16. prosinca 2017. godine, nije samo predstavio izlaganja u kojima se promi-

šljalo filozofsko, geopolitičko, kulturno i ekonomsko nasljeđe protestantske reformacije i Oktobarske revolucije nego i izlaganja u kojima su se razmatrali pojmovi *revolucije* i *reformacije* kao takvi, njihovo značenje, položaj danas te njihove perspektive u budućnosti.

Izbor radova koji su nastali na osnovi izlaganja sa spomenutog simpozija donosimo u ovome broju *Filozofskih istraživanja*. Njima se pridružuje počasni rad doktorice teologije i benediktinske časne sestre Terese Forcades i Vila, koji tematski otvara niz tekstova o značaju reformacijske baštine za reformativne i revolucionarne tendencije suvremenoga društva. Slijede, zatim, radovi u kojima se protestantska reformacija i njezino nasljeđe promatraju iz perspektive međusobnih odnosa i prijepora njezinih filozofskih i teoloških nositelja i interpretatora. Nadalje, radovi koji se bave temom (Oktobarske) revolucije istu dovode u vezu s umjetnošću i filozofijom prakse. Temat završava tekstovima koji reformacije i revolucije razmatraju iz perspektive tradicionalističke kritike filozofije reformacije i revolucije te moderne kritike ideje napretka.

Ana Maskalan